

Панченко М. М., здобувачка вищої освіти
ступеня доктора філософії 1 року навчання
Науковий керівник – **Киселиця С. В.**, к. філос. н., доц.
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ ІДЕОЛОГІЇ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Виходячи з класичної економічної теорії найвпливовішого мислителя і творця сучасної економіки Адама Сміта, а саме розглядаючи його підхід [1, с.13-14] до змісту поняття «поділ праці», з моменту опублікування в 1776 році його праці «Дослідження про природу та причини Багатства народів» до цих пір тривають дискусії щодо покращення сучасної економіки, успішного функціонування ринку, обговорюються соціальні наслідки окремих корпоративних та державницьких підходів до вирішення сучасних соціально-економічних проблем, включаючи ідеологію протекціонізму.

Адамом Смітом було вперше сформульована концепція вільного ринку як системи, що не потребує жорсткого регулювання. На його думку, кожен на ринку користується власними інтересами, але врешті решт, система досягає рівноваги від якої виграють усі [1, 9]. Адам Сміт першим дослідив питання про розподіл праці та її продуктивність, науково довівши, що в результаті поділу праці збільшується продуктивність та майстерність, уміння, кмітливість з якими її спрямовують і застосовують, тобто збільшується ефективність виробництва і тим самим покращується в кінцевому результаті організація роботи підприємств, економіка в цілому. Але розглядаючи теорію досліджень Адама Сміта щодо поділу ринку праці, очевидним стає застосування протекціонізму і в наш час.

Наразі розглянемо протекціонізм як реакцію на нестабільність розвитку держав, її соціальні наслідки для сучасної економіки. За обґрунтованим висновком В. Г. Панченко, протекціонізм – це перш за все вміння економічно адаптуватись до несприятливих умов на світових ринках, що є однією із складових економічної політики кожної держави з метою стабілізації національної економіки [2]. Порівняння класичних форм (на прикладах Адама Сміта) протекціонізму з новітніми, що набувають латентних форм в умовах лібералізації міжнародних економічних відносин, дають змогу застосовувати їх і розвиненим країнам, що дозволило спростувати поширену думку про те, що просуваючись економічно, країни втрачають стимули до захисту, надаючи перевагу ідеології вільного ринку. Доведено, що прихований протекціонізм виходить далеко за межі нетарифного регулювання.

Важливими науковим завданням є постановка проблеми ідеології протекціонізму та його зв'язок з науковими і практичними завданнями і його соціальні наслідки. Зокрема, з досліджень та аналізу Дж. Бхагаваті та Р.Е. Х'юдєк [3] витікає, що «новим протекціонізмом» називають тенденцію знайти обхід правил СОТ, використовуючи обхід умов в договорах та угодах, які не регулюються. Соціальні наслідки такої ідеологічної політики мають наступальний характер з вираженими агресивними експансіоністськими рисами, зокрема, подоланні відносин асиметричної залежності. Наприклад, до них зараховано ті інструменти національної економічної політики, що є реакцією на зменшення зовнішньої залежності країни шляхом уникнення штучно насаджених умов співпраці, прописаних у межах інституційних домовленостей у різних сферах співпраці країн (валютної, фінансової, торговельної, інвестиційної), базованих на принципах глобальної лібералізації [4, с. 5]. Соціальні наслідки є і в встановленні адміністративних, фінансових, кредитних, технічних та інших бар'єрів, які значно ускладнюють вільне пересування товарів через кордони держав [4].

Якщо ж розглядати основні інструменти неопротекціонізму, то сюди можна віднести такі: стандарти і вимоги, пов'язані із захистом життя і здоров'я населення; «добровільне» обмеження експорту; експортне кредитування. Крім того, досвід країн світу свідчить про ефективність змішування економічних чинників політики, які сприяють формуванню здатної до динамічного пристосування змішаної економіки. Передусім йдеться про стабілізаційно-відтворювальну роль протекціонізму. Регулювання інвестиційних потоків захищає внутрішню економіку від несприятливих зовнішніх впливів.

Метою протекціоністських заходів є адаптація до нової економічної ситуації та відтворення економічного потенціалу держави, які б мали позитивні соціальні наслідки. Будучи соціально пов'язаним з податковою, митною та бюджетною політикою держави, протекціонізм є засобом макроекономічної стабілізації, застосування якого спрямоване на стимулювання або стримування діяльності зовнішнього сектора економіки.

Заходи протекціонізму мають дві основні мети: держава сприяє зростанню конкуренції у тих галузях та сферах, де можливості національних виробників порівняно з іншими державами менші з причин абсолютної відсталості та їх подальший розвиток неможливий без залучення досвіду, коштів та технологій зарубіжних виробників, а також, держава перекриває доступ до тих сфер і галузей, які, з одного боку, не готові до конкуренції, але, з іншого боку, діяльність яких безпосередньо пов'язана з потребами національної безпеки взагалі та економічної, зокрема. Такі процеси сприяють національному розвитку. Соціальні наслідки ідеології державного протекціонізму з позицій захисту національного добробуту у таких випадках проявляються у вимушеному просуванні вітчизняних виробників на міжнародні ринки в результаті освоєння нових технологій, що забезпечують результат отримання найбільшої частки доданої вартості.

В економічно розвинених країнах інтереси національної економіки захищаються на внутрішньому і світовому ринках завдяки використанню так званого випереджувачого протекціонізму. В результаті досягається безперервність економічного розвитку з урахуванням досягнень національного та світового науково технічного прогресу. Зокрема, Т. Гордєєва, з посиланням на М. Джонсона, протекціонізм ідентифікує як прямий тоді, коли фіксуються зловживання державними процедурами закупівлі, розробленими для захисту національних виробників від іноземної конкуренції або прихований, що характеризується зловживанням національними стандартами або дискримінаційним застосуванням національного оподаткування для зниження конкурентоспроможності імпортованих товарів у порівнянні з вітчизняними [5].

Відповідно до досліджень Global Trade Alert, за період з листопада 2008 року по квітень 2019 року впроваджено 12,7 тис. протекціоністських заходів країнами світу та 4,6 тис. інструментів лібералізації глобальної торгівлі [6]. Глобальна криза у 2008 році призвела до падіння рівня зростання світової економіки з 4,2% до 1,8%. Для захисту національного виробника країни світу впроваджували політику протекціонізму, стимулюючи виробництво та збільшуючи експорт. Коли деякі науковці спираються на статистичні дані спаду торгівлі розвинених країн світу, то доречно зауважити, що він стосується не лише торговельних війн США та Китаю, але й інших регіонів. Тобто теорія утопічності протекціонізму тут не діє.

Наразі ще не зовсім зрозуміло, яких саме змін повинна зазнати світова торгівля, щоб позбутися кризових явищ та якими мають бути заходи, спрямовані на їх розв'язання? Відповідей на ці запитання суспільство ще не має. В країнах, що розвиваються і навіть в розвинених країнах, мільйони громадян відчувають тривогу через нинішні торговельні війни. Сьогодні для розвитку економіки України, ймовірно, саме протекціонізм є інструментом забезпечення торговельного балансу та припливу грошових коштів і подальших інвестицій в країну. Основа зовнішньої торгівлі – сільське господарство та

промисловість, то вони ж як основні галузі розвитку національної економіки й стали епіцентрами деструктивного впливу прихованого протекціонізму.

Список використаних джерел

1. Сміт Адам. Багатство народів. Дослідження про природу та причини добробуту націй. Київ, 2013. 735 с.
 2. Панченко В. Г. Прихований протекціонізм як виклик регулюванню міжнародних економічних відносин. *Економіка та держава*. 2018. № 2. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2018/17.pdf (дата звернення 18.02.2021).
 3. Резнікова Н. Еволюція форм економічної експансії: неопротекціонізм як інструмент глобального домінування / Н. Резнікова, О. Іващенко. *Економіка і держава*. 2016. №4. С.48.
 4. Келічавий А. В. Політика протекціонізму як фактор підвищення конкурентоспроможності економіки. *Ефективна економіка*. 2014. №6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3133> (дата звернення 16.02.2021).
 5. Гордєєва Т. Міжнародні торговельні суперечки у сучасній регулятивній парадигмі / Т. Гордєєва // *Міжнародна економічна політика*. 2013. № 2 (19). С. 101-125.
 6. Global Dynamics / Global Trade Alert. URL: https://www.globaltradealert.org/global_dynamics/area_all/year-from_2018/year-to_2018 (дата звернення 19.02.2021).
-

Пікуль Є. Ю., здобувачка вищої освіти 2 курсу гр. МР-191
Науковий керівник – **Киселиця С. В.**, к. філос. н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

НАЙОБГРУНТОВАНІШІ КОНЦЕПЦІЇ ПОХОДЖЕННЯ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ ТА МЕДИЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

Проблема людини – її сутності, походження, можливостей і перспектив, сенсу буття – здавна хвилювала мислителів. Щодо сутності й походження людини існувало багато концепцій – міфологічних, релігійних, наукових. Найдоказовіші концепції генези людини та змісту людського буття сформульовані у ХХ сторіччі. Якщо бути більш точними, то обгрунтовано можна стверджувати, що основні наукові досягнення людинознавства зосереджені у попередньому сторіччі і, звісно, суттєво поглиблюються в останні десятиліття.

На початку ХХ сторіччя в історії філософсько-антропологічного знання відбулася переоцінка попереднього філософського досвіду постановки питання про природу і сутність людини. Цей так званий «антропологічний поворот», який пов'язують з публікацією робіт М. Шелера, Г. Плеснера, А. Гелена, Е. Кассіра і ряду інших мислителів, стався в силу необхідності осмислення тих соціальних і культурних трансформацій, які відбувалися в Європі після Першої світової війни [1].

Звертаючись безпосередньо до людської реальності, філософська антропологія висуває завдання створення загального уявлення про людину, котре могло б мати інтегруюче значення в життєдіяльності суспільства [2].

М. Шелер в відомій доповіді «Становище людини в Космосі» (1928) зазначає, що філософська і природно-наукова антропологія, а також теологічне розуміння людини як